

Evangeliet og evangelierne
Evangelierne som bibelske genskrivninger
 Müller, Mogens
 Frederiksberg: Anis, 2015

Anmeldt af **Peter V. Legarth**

Den jødiske forsker Geza Vermes lancerede for et halvt århundrede siden begrebet *re-written Bible*. Pointen er kort sagt, at nogle skrifter fremstår som en genskrivning af bibelske tekster. Eksempelvis er Jubilæerbogen en tydelig genskrivning af Genesis. Andre eksempler fra det andet tempels periode er Genesisapokryfen og Josefus' Den Jødiske Historie. I sådanne skrifter aktualiserer man bestemte sider af bibelteksten; det sker med udeladelser og tilføjelser af forskellig art. Resultatet er en tendentiøs gendigtning. Mogens Müller (MM) gør sig nu til talsmand for den opfattelse, at de fire evangelier i NT er netop bibelske genskrivninger.

MM's bog indledes med en relativ grundig redegørelse for den såkaldt førkritiske opfattelse af de fire evangelier. Fokus er især rettet imod kirkefædrene, men også Luther inddrages. Fremstillingen af evangelieforskningen i den kritiske periode er omfattende, når man tager bogens omfang i betragtning. Med afsæt i betegnelsen *genskrevet Bibel* redegør MM i det afsluttende centrale, men korte kapitel for, hvorledes de fire evangelier efter hans opfattelse

hver for sig fremstår som bibelske genskrivninger.

Evangelierne fortæller om opfyldelsen af det, der er forjættet i Det Gamle Testamente. De fremstår som fortsættelser af jødedommens hellige bøger. Dermed bliver de *bibelske* bøger. Det betyder imidlertid ikke i MM's tankeunivers, at de fire evangelier er interesserede i den såkaldte referentialitet, det vil sige overensstemmelsen mellem det fortalte og de faktiske begivenheder. Evangelisterne ser stort på, om det, de fortæller om Jesus, er sandt. Evangelisterne vil forkynde med deres fortællinger, og det giver dem ifølge MM frihed til at omskrive, tilføje, udelade og åbenlyst skabe nye episoder og sammenhænge (s. 99). Det handler for evangelisterne ikke om, hvad der i virkeligheden skete. De vil give svar på de problemer, der er aktuelle i deres egne menigheder (s. 10). Fortællingerne er derfor nok historielignende, men de har ikke desto mindre fiktionsagtig karakter (s. 11).

MM foretager en kronologisk indordning af de fire evangelier. Markus-evangeliet dateres til tiden lige efter år 70 og Matthæusevangeliet til engang i 80'erne.

Johannesevangeliet forstås bedst som en selvstændig bearbejdelse af Markus- og Matthæusevangeliet. Forfatteren af Lukas-skrifterne tænkes at have benyttet Johannesevangeliet, og dermed må Lukasevangeliet dateres et godt stykke ind i hundredtallet (s. 102).

MM vil illustrere evangelierne som bibelske genskrivninger ved at sætte fokus på, hvorledes ikke-jøder indlemmes i gudsfolket i evangeliernes fortællinger. Hver for sig konstruerer evangelisterne begivenheder, udsagn og taler, der skal skabe den nye situation (s. 107). Processen bliver indledt med Paulus, og Markus er i den henseende afhængig af Paulus. Markus gengiver og konstruerer nogle fortællinger, der skal illustrere dette anliggende. Denne tendens fortsættes hos Matthæus, der vil levere en begrundelse ud fra Skriften for ikke-jøders adgang til det nye gudsfolk. I Johannes-evangeliet tages universalismen for givet. I Lukas-skrifterne sker der en radikal genskrivning af, hvorledes ikke-jøder blev indlemmet i gudsfolket. Nu kommer selve grundlæggelsesfortællingen til at omfatte ikke blot Jesus-historien, men også aposteltiden. Nu inddrages aposteltiden i den bibelske genskrivning. Så vidt MM. Jeg vil knytte nogle få bemærkninger til fremstillingen hos MM.

Det kan undre, at MM i sin forsknings-historiske oversigt begrænser sig stort set til tysksprogede bidrag. Navne som Riiesenfeld, Gerhardsson, Stendahl og Gärtner leder man eksempelvis forgæves efter. Den svenske traditionshistoriske forskning forbigås i tavshed. Det samme gælder for eksempel Richard Bauckham, der på overbevisende måde har argumenteret for øjenvidnesbyrdets betydning for evangelisterne. Det er alt sammen forskningsbidrag, som ikke uden videre ville støtte tanken om evangelierne som bibelske genskrivninger.

Hvis det er sandt, at evangelisterne er styret af problemstillinger i deres egne menigheder, var det at vente, at for eksempel omskærelsen var blevet nævnt i evangelierne. MM tyer til den forklaring, at omskærelsen åbenbart ikke var et problem på Markus' tid (s. 112). Men det er da langt mere sandsynligt, at evangelierne mangler omtale af omskærelsen af den simple grund, at Jesus ikke havde udtalt sig om omskærelsen.

Omvendt spiller menneskesønstitlen en vigtig rolle i evangelierne, men tydeligvis ikke i den øvrige del af Det Nye Testamente. Evangelisterne har åbenbart bevaret denne betegnelse for Jesus, fordi det nu engang var en vigtig titel i Jesu egen mund.

Efter min opfattelse er det velgørende, at MM taler klart og tydeligt om sit syn på evangelierne. Der er jo afgrundsdyb forskel på MM's opfattelse af evangelierne på den ene side og på den anden side den måde, evangelierne præsenteres i gudstjenesten i tekstrækkerne. MM er selv opmærksom på dette, og han beklager, at tekstlæsningerne ved gudstjenesten skaber det indtryk, at det er Jesus selv, der taler og handler. Tekstlæsningerne lader os tro, at teksterne formidler, hvad der dengang blev sagt og skete (s. 133). Den lyttende menighed indhylles i en illusion, hvis den tror, at teksten fortæller, hvad Jesus faktisk sagde og gjorde. Det er ærlig snak fra MM's side, men det viser også, hvilken afstand der er mellem den kirkelige og den universitære verden. Sagen er jo den, at vi i kirken ikke har meget at bruge evangelieteksterne til, hvis ikke de handler om den historiske Jesus. Hvad skal vi med tekster, der er fiktionsagtige, og som er styret af de tidligere menigheders anliggender og ikke en bestræbelse på at gengive, hvad Jesus faktisk sagde og gjorde?